

رنگ، زبان آشنا

مریم اسدی
کارشناس ارشد گرافیک

رنگ؛ زبان مشترک هنر، آموزش و زندگی روزمره

امروزه زبان بصری، همپای زبان گفتاری، جایگاه ویژه‌ای در زندگی ما پیدا کرده است. کودکان پیش از آنکه خواندن و نوشتن را بیاموزند، از طریق رنگ‌ها با جهان اطراف خود ارتباط برقرار می‌کنند. رنگ‌ها نقش مهمی در انتقال پیام، ایجاد احساس، برقراری ارتباط و حتی آموزش دارند. شناخت رنگ‌ها و ویژگی هر کدام از آن‌ها فقط مختص نقاشان و هنرمندان نیست؛ بلکه در بسیاری از حرفه‌ها و زمینه‌ها از جمله معماری، طراحی داخلی، نساجی، تبلیغات و آموزش کاربردی گسترده دارد.

در نظام آموزشی، به‌ویژه در دوره‌ی ابتدایی که کودکان در حال رشد شناختی، احساسی و خلاقانه هستند، رنگ می‌تواند به‌عنوان پل ارتباطی قوی بین معلم و دانش‌آموز عمل کند. رنگ‌ها در طراحی بصری مواد آموزشی، نقاشی و کاردستی‌ها، حتی در خط و نوشتار و برگه‌های تمرین، می‌توانند یادگیری را لذت‌بخش‌تر و مؤثرتر سازند. بنابراین، آشنایی معلمان با مفاهیم اولیه‌ی رنگ‌شناسی، ترکیب رنگ‌ها و تأثیر روانی آن‌ها می‌تواند نقش مهمی در فرایند آموزش و پرورش ایفا کند.

استفاده از رنگ آبی در کلاس درس می‌تواند حس آرامش و تمرکز را افزایش دهد، در حالی که رنگ زرد باعث ایجاد انرژی و نشاط می‌شود. همچنین در نمانام‌سازی (برندسازی) و طراحی نمادها، رنگ‌ها چنان قدرتی دارند که به‌تنهایی می‌توانند معرف یک مجموعه یا پیام باشند. این موضوع می‌تواند در طراحی نماد کلاس یا فعالیت‌های گروهی دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد.

نگاهی کوتاه به تاریخچه‌ی رنگ

رنگ‌ها از دیرباز نقش مهمی در زندگی انسان‌ها داشته‌اند. نخستین نشانه‌های استفاده از رنگ به دوران غارنشینی بازمی‌گردد؛ زمانی که انسان‌های اولیه با ترکیب خاکستر باقی‌مانده از چوب‌های آتش‌زده و رنگ‌های اکسید فلزات و چربی حیوانات نقاشی‌هایی بر دیوار غارها می‌کشیدند. با گذر زمان، تمدن‌هایی مانند ایران، مصر و یونان از رنگ برای تزئین ظرف‌ها، پوشاک، ابزارها و حتی در نگارش و نقاشی استفاده کردند. آن‌ها رنگ را از طبیعت به دست می‌آوردند؛ مثلاً از خاک‌های رنگی، سنگ‌های معدنی، روغن‌های گیاهی و حتی سفیده‌ی تخم‌مرغ برای ساخت رنگ بهره می‌بردند.

با پیشرفت علم، رنگ‌ها به شکل صنعتی تولید شدند و کیفیت و ماندگاری آن‌ها بیشتر شد.

رنگ‌ها

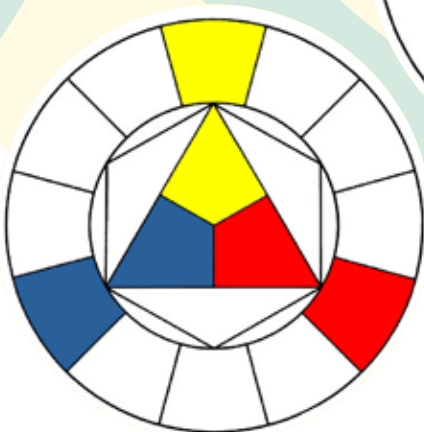
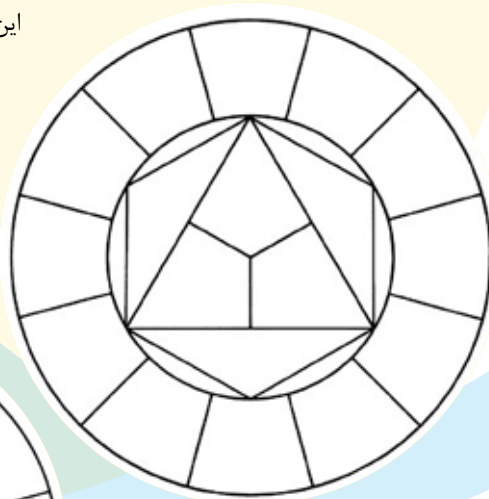
با تاباندن نور سفید به منشور می‌توان طیف رنگی را مشاهده کرد. در این طیف، رنگ‌هایی ممتد مانند نارنجی، زرد، قرمز، سبز، آبی، بنفش و... دیده می‌شود. اگر دوباره همه‌ی این پرتوهای رنگی را از یک عدسی که همگرا باشد عبور دهیم، از ترکیب همه‌ی رنگ‌ها با هم دوباره نور سفید به دست می‌آید. این رنگ‌ها بر اثر تابش نور و تجزیه‌ی آن‌ها به وجود می‌آیند. رنگ‌های اصلی در این طیف رنگی باید با دقت مشخص شوند. رنگ‌شناسان بر اساس ماهیت و نقش رنگ‌ها در طبیعت به سه رنگ اصلی رسیده‌اند که عبارت‌اند از: قرمز، آبی و زرد.

چرخه‌ی رنگ

یکی از مفاهیم مهم در رنگ‌شناسی، چرخه‌ی رنگ است. این چرخه به ما کمک می‌کند رنگ‌ها را بر اساس ترکیب‌شدن یا یکدیگر بهتر پیدا کنیم و رنگ‌های مکمل و متضاد را تشخیص دهیم. چرخه‌ی رنگ معمولاً به‌شکل یک دایره نمایش داده می‌شود که شامل دوازده رنگ است. این رنگ‌ها به سه دسته تقسیم می‌شوند:

الف) رنگ‌های اصلی

سه رنگ زرد، قرمز و آبی رنگ‌هایی هستند که سایر رنگ‌ها از ترکیب آن‌ها ساخته می‌شوند. این رنگ‌ها را نمی‌توان با ترکیب رنگ‌های دیگر به دست آورد.

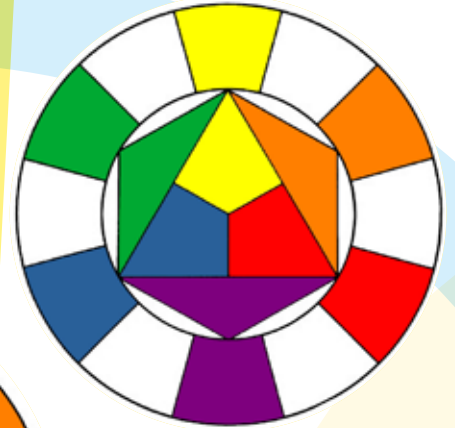
رنگ‌های گرم و رنگ‌های سرد

یکی از مفاهیم مهم در آموزش هنر، به‌ویژه نقاشی، شناخت رنگ‌های گرم و سرد است. این تقسیم‌بندی به ما کمک می‌کند تا بهتر بفهمیم که هر رنگ چه احساسی را به بیننده منتقل می‌کند و چگونه می‌توانیم از آن‌ها برای خلق فضاهای متعدد استفاده کنیم. رنگ‌های گرم مثل قرمز، نارنجی و زرد رنگ‌هایی هستند که ما را یاد خورشید، آتش، گرما و شور و نشاط می‌اندازند. این رنگ‌ها معمولاً انرژی‌زا، محرک و فعال‌کننده‌اند و در نقاشی‌ها تمایل دارند به سمت جلو و پیش‌زمینه تصویر بیایند؛ یعنی زودتر به چشم می‌آیند. در مقابل، رنگ‌های سرد مانند آبی، سبز، بنفش و سبزیابی و آبی بنفش آرامش‌بخش، خنک و ساکت هستند. این رنگ‌ها ما را به یاد طبیعت، آسمان، دریا و سایه‌ها می‌اندازند. در ترکیب‌های رنگی، رنگ‌های سرد معمولاً به پس‌زمینه می‌روند و حس سکون و تعادل ایجاد می‌کنند.

چرا شناخت رنگ‌های گرم و سرد اهمیت دارد؟

در آموزش هنر و نقاشی به کودکان، با شناخت رنگ‌های گرم و سرد، آن‌ها یاد می‌گیرند چگونه فضای نقاشی‌شان را مدیریت و به‌طور خلاقانه از رنگ‌ها استفاده کنند. شناخت رنگ‌های گرم و سرد همانند یادگیری الفبای احساسات است؛ زبانی بی‌کلام که به کودک کمک می‌کند آنچه در دل دارد، روی کاغذ بیاورد. پیشنهاد می‌شود فعالیت‌هایی مانند دسته‌بندی رنگ‌ها، ساخت چرخه‌ی رنگ یا نقاشی موضوعی با هر دسته‌ی رنگی مثل رنگ‌های سرد و گرم را در کلاس اجرا کنید.

چرخه‌ی رنگ، برای کودکان و بزرگسالان تمرین مناسبی در شناخت رنگ‌ها و تشخیص دید رنگی در آن‌هاست. هرچه دقت بینایی بالاتر باشد، انسان می‌تواند تعداد رنگ‌های بیشتری را در چرخه‌ی رنگ بسازد و قرار دهد. برای ساخت چرخه‌ی رنگ می‌توان از سه رنگ اصلی گواش و مقوای ضخیم استفاده کرد.

ب) رنگ‌های ثانویه

از ترکیب دو رنگ اصلی، رنگ‌های ثانویه به وجود می‌آیند.

زرد + آبی = سبز

قرمز + زرد = نارنجی

قرمز + آبی = بنفش

ج) رنگ‌های مرتبه‌ی سوم

این رنگ‌ها از ترکیب یک رنگ اصلی با یکی از رنگ‌های ثانویه‌ی مجاورش ساخته می‌شوند؛ مثلاً

زرد + سبز = زرد-سبز

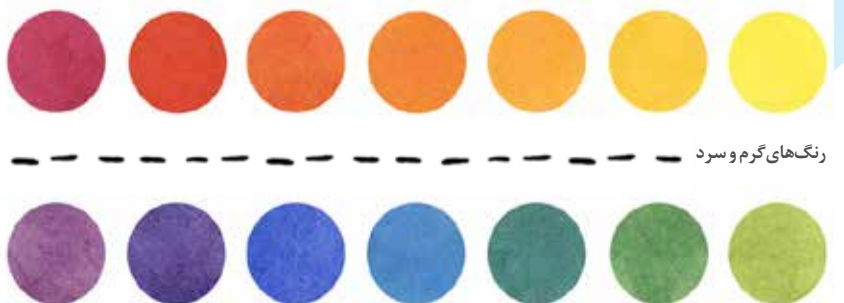
قرمز + نارنجی = قرمز-نارنجی

چرا چرخه‌ی رنگ مهم است؟

چرخه‌ی رنگ ابزاری ساده اما بسیار مفید برای انتخاب رنگ‌های هماهنگ و زیبا در نقاشی است. معلمان و هنرجویان می‌توانند با استفاده از این دایره، بهتر تصمیم بگیرند که چه رنگ‌هایی را کنار هم به کار ببرند. استفاده از چرخه‌ی رنگ نه تنها به نقاشی نظم و زیبایی می‌بخشد، بلکه درک هنرجویان از رنگ‌ها را نیز عمیق‌تر می‌سازد. این مهارت، از پایه‌ای‌ترین آموخته‌ها در هنر است که می‌تواند خلاقیت کودکان را به شکل چشمگیری تقویت کند.

رنگ‌های مشابه و مکمل

در چرخه‌ی رنگ، رنگ‌هایی که کنار هم قرار دارند، رنگ‌های «مشابه» نامیده می‌شوند. این رنگ‌ها هماهنگی زیادی با هم دارند و برای ایجاد حس آرامش و نظم در نقاشی مناسب‌اند. در مقابل، رنگ‌هایی که روبروی هم قرار گرفته‌اند، «رنگ‌های مکمل» هستند. این رنگ‌ها تضاد بیشتری ایجاد می‌کنند و اگر در

رنگ‌های گرم و سرد